

TA'LIM TARBIYA JARAYONIDA OILA MAHALLA VA TA'LIM MUASSASASI INTEGRATSIYASI

*Andijon davlat pedagogika institute Kechki bo'lim Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
talabalari:*

Xolmatova Shukrona,

Umarova Gulsanam,

Umaraliyeva Rayxona

Annotatsiya: Mazkur maqolada oila, mahalla va ta'lim muassasasi o'rtasidagi integratsiyaning farzand tarbiyasidagi o'rni va ahamiyati tahlil etiladi. Tarbiya jarayonida ushbu institutlar o'rtasidagi hamkorlikning dolzarbligi, bugungi kunda yuzaga kelayotgan ijtimoiy muammolar fonida integratsiyaga bo'lgan ehtiyoj yoritilgan. Shuningdek, integratsiyaning samaralari, amaliy foydasi va uni amalga oshirishda uchraydigan muammolar haqida fikr yuritiladi. Xulosa va takliflar asosida ta'lim-tarbiya sifatini oshirishga doir tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: tarbiya, integratsiya, oila, mahalla, ta'lim muassasasi, hamkorlik, farzand kamoloti, ijtimoiy muhit, ma'naviyat, pedagogik tizim.

Kirish

Har qanday jamiyatning taraqqiyoti, uning madaniy-ma'naviy salohiyati, iqtisodiy barqarorligi va siyosiy barpo etilishi, eng avvalo, o'sha jamiyat a'zolarining bilim va tarbiyasiga bog'liqdir. Ta'lim-tarbiya jarayoni esa inson shaxsini shakllantirishda, uni ijtimoiy hayotga tayyorlashda, yuksak axloqiy va ma'naviy qadriyatlarga ega bo'lgan barkamol avlodni voyaga yetkazishda muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy davrda yosh avlodga nafaqat bilim berish, balki ularning hayotga, mehnatga, vatanparvarlikka bo'lgan munosabatini shakllantirish,

ularda fuqarolik pozitsiyasini, milliy gʻurur va qadriyatlarga sadoqat tuygʻusini uygʻotish taʼlim-tarbiya tizimining asosiy vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, taʼlim-tarbiya faqat maktab yoki oʻquv dargohi doirasida emas, balki butun jamiyat miqyosida olib borilishi lozim boʻlgan jarayondir.

Asosiy qism

Ijtimoiy hayotda taʼlim va tarbiya bir-birini toʻldiruvchi jarayonlar boʻlib, ular jamiyatda sogʻlom ijtimoiy muhitni shakllantirish, huquqbuzarlik va jinoyatchilikning oldini olish, fuqarolarning maʼnaviy immunitetini mustahkamlashda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, bugungi globallashuv sharoitida yoshlarning ongi va tafakkuriga salbiy taʼsir koʻrsatuvchi omillar kuchayib borayotgan bir paytda, taʼlim-tarbiya tizimining samaradorligini oshirish dolzarb masalaga aylanmoqda. Shuning uchun oila, mahalla va taʼlim muassasasi oʻrtasidagi hamkorlikni mustahkamlash orqali taʼlim-tarbiya jarayonining ijtimoiy hayotdagi oʻrnini yanada kuchaytirish, barkamol, vatanparvar, bilimli va maʼnaviy yetuk avlodni tarbiyalash uchun zamin yaratish mumkin boʻladi. Yosh avlod tarbiyasi bu jamiyatning kelajagi, xalqning ertangi kuni demakdir. Shuning uchun ham farzand kamolotida ularni oʻrab turgan muhit, ayniqsa, oila, mahalla va taʼlim muassasasining oʻzaro hamkorligi nihoyatda muhim hisoblanadi. Ushbu uchlik – farzandning shaxs sifatida shakllanishi, bilim va koʻnikmalarga ega boʻlishi, axloqiy va maʼnaviy jihatdan yetuk inson boʻlib voyaga yetishida hal qiluvchi omillardandir. Oilaning roli har bir insonning ilk tarbiya maskani aynan oiladir. Bola dunyoqarashi, axloqi, oʻzini tutish madaniyati, odob-axloq qoidalarini eng avvalo ota-onasi va yaqin qarindoshlaridan oʻrganadi. Oiladagi mehr-muhabbat, ijobiy muhit, tartib-intizom bolaga hayotga ishonch bilan qarash, jamiyatda oʻz oʻrnini topishga zamin yaratadi. Shuningdek, ota-onaning farzand tarbiyasidagi masʼuliyati ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga bevosita taʼsir koʻrsatadi.

Mahalla esa oiladan keyin farzandning ijtimoiy hayotdagi faoliyati shakllanadigan muhitdir. Mahalla doirasidagi ijtimoiy nazorat, urf-odat va qadriyatlar asosida amalga oshiriladigan tarbiya ishlari bolani milliy ruhda tarbiyalashga xizmat qiladi. Mahalladagi obro‘li keksalar, jamoatchilik faollari, yoshlar yetakchilari orqali yosh avlodda jamiyatga foydali bo‘lish, o‘z xalqining madaniyati, tili va an‘analarini hurmat qilish kabi fazilatlar shakllanadi.

Ta’lim muassasasi esa ilm va tarbiya maskani bo‘lib, bolalarning intellektual salohiyati, tafakkuri, dunyoqarashi kengayadigan, kasb-hunar tanloviga asos bo‘ladigan muhim tizimdir. Maktabda o‘quvchilar nafaqat bilim oladi, balki muloqot qilish, jamoada ishlash, shaxsiy mas’uliyat, mehnatsevarlik kabi muhim ijtimoiy ko‘nikmalarni ham egallaydi. Ta’lim muassasasining oila va mahalla bilan hamkorlikda olib boradigan tarbiyaviy ishlari esa bu jarayonni yanada samarali qiladi. Bugungi globallashuv, raqamli texnologiyalar tez sur’atda rivojlanayotgan bir davrda yosh avlod tarbiyasi yanada murakkab va mas’uliyatli vazifaga aylanib bormoqda. Ochiq axborot makoni, ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi, turli madaniyat va qadriyatlarning erkin kirib kelishi sharoitida farzandlarning ongini salbiy ta’sirlardan asrash, ularni ma’naviy barkamol shaxs etib tarbiyalashda yagona institutning sa’y-harakatlari yetarli bo‘lmasligi mumkin. Shu bois, oila, mahalla va ta’lim muassasasining integratsiyalashuvi bugungi kunning dolzarb talablaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Integratsiya deganda bu tuzilmalar o‘rtasida uzviy hamkorlik, doimiy aloqa va o‘zaro mas’uliyat asosida tarbiyaviy ishlarni birgalikda olib borish tushuniladi. Har bir institutning o‘ziga xos yondashuvi, tarbiya usullari va imkoniyatlari mavjud bo‘lib, ularni uyg‘unlashtirish orqali ta’lim-tarbiya jarayonining sifat va samaradorligi oshiriladi.

Zaruratning asosiy sabablari quyidagilardan iborat:

1. Yoshlar orasida ijtimoiy muammolar ko'paymoqda: jinoyatchilik, giyohvandlik, internetga qaramlik, ma'naviy bo'shliq kabi xavfli holatlar kuchaymoqda.

2. Ta'lim muassasalari yakkalanib qolmoqda: Maktablar tarbiyaviy ishlarni olib bormoqda, ammo ota-onalar va mahalla bilan yetarli darajada tizimli hamkorlik yo'q bo'lsa, bu ishlar to'liq samara bermaydi.

3. Tarbiya va nazoratning kuchsizligi: Oiladagi yoki mahalladagi e'tiborsizlik tufayli bola to'g'ri yo'ldan chalg'ishi mumkin.

4. Axborot xurujlariga qarshi immunitet shakllantirish: Uzoqni ko'zlagan, milliy qadriyatlarga tayanilgan tarbiya faqat integratsiya orqali yuzaga chiqadi.

Bugungi kunda Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan "Yangi O'zbekiston – ma'naviy taraqqiyotli jamiyat" g'oyasi aynan ta'lim-tarbiya tizimining kompleks yondashuv asosida tashkil qilinishini talab qilmoqda. Shu sababli, oila, mahalla va ta'lim muassasalari o'rtasida amaliy, tashkiliy va metodik integratsiyani mustahkamlash orqali yoshlar kamolotiga xizmat qiladigan barqaror ijtimoiy tizimni yaratish dolzarb vazifa hisoblanadi. Oila har bir inson hayotidagi birinchi ijtimoiy muhit bo'lib, farzandning shaxs sifatida shakllanishi, dunyoqarashi va ma'naviy qiyofasining asoslari aynan shu muhitda qo'yiladi. Ilk ta'lim va tarbiya aynan oilada boshlanadi. Ota-onaning har bir harakati, so'zi va munosabati bolada muayyan xulq-atvor, qarash va qadriyatlarni shakllantiradi. Shuning uchun ham oila ta'lim-tarbiya tizimining boshlang'ich va eng muhim bo'g'ini hisoblanadi. Oilada bola mehr-muhabbat, hurmat, e'tibor va ijtimoiy me'yorlar bilan tanishadi. U o'zini jamiyatning bir qismi sifatida anglay boshlaydi. Ayniqsa, ota-onaning namunali xulqi, ularning o'zaro munosabati va farzandga bo'lgan munosabati bolaga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ota-onaning farzandga vaqt ajratishi, uni tinglashi,

rag‘batlantirishi, ayni paytda me‘yorida nazorat qilishi tarbiyaning asosiy tamoyillaridandir. Oilaning ta‘lim-tarbiyadagi o‘rnini belgilovchi yana bir muhim jihat – bu yo‘llanma berish, ya‘ni farzandga to‘g‘ri hayotiy yo‘l tanlashda ko‘maklashish, unga kasb-hunar tanlash, jamiyatda o‘z o‘rnini topishga tayyorlashdir. Ota-onaning bu boradagi mas‘uliyatli yondashuvi farzand kelajagining muvaffaqiyatli bo‘lishini belgilab beradi. Qolaversa, oilada shakllangan axloqiy-me‘yoriy qarashlar bola tomonidan keyinchalik maktab va jamiyatda davom ettiriladi. Shuning uchun ham oiladagi tarbiya – bu faqatgina bir oilaning ichki ishi emas, balki jamiyatning ma‘naviy holatiga bevosita ta‘sir etuvchi omildir.

Oila, mahalla va ta‘lim muassasasi o‘rtasidagi integratsiya – bu tarbiya jarayonining uzviy va uyg‘un tarzda olib borilishini ta‘minlovchi muhim tizimdir. Bunday hamkorlik farzand kamolotida har bir institutning o‘ziga xos rolini mustahkamlab, tarbiyaviy faoliyatning samaradorligini oshiradi.

Integratsiyaning asosiy samarlari quyidagilardan iborat:

Yoshlar ongini yuksaltirish: oila, mahalla va maktabning birgalikda olib boradigan tarbiyaviy ishlari natijasida yoshlarda yuksak ma‘naviyat, fuqarolik pozitsiyasi, Vatanga sadoqat, bilim olishga intilish va mehnatsevarlik kabi fazilatlar shakllanadi.

Jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning oldini olish: hamkorlikda olib borilgan nazorat, tushuntirish va ogohlik ishlari yoshlarning salbiy muhit ta‘siriga tushib qolishining oldini oladi. Ayniqsa, “maktab – mahalla – oila” tamoyiliga asoslangan tizimli ishlar jinoyatchilikka qarshi kuchli ijtimoiy immunitet yaratadi.

Ijtimoiy barqarorlik va birdamlikni ta‘minlash: har bir institut o‘z mas‘uliyatini anglab, farzand tarbiyasiga befarq bo‘lmay, tizimli harakat qilsa, jamiyatda sog‘lom ijtimoiy muhit qaror topadi.

Biroq integratsiya jarayonida bir qator muammolar ham mavjud:

Befarqlik: ayrim ota-onalarning maktab va mahalla bilan hamkorlik qilmasligi, farzand tarbiyasiga loqayd yondashuvi tarbiyaviy ishlarning natijasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Koordinatsiya yetishmovchiligi: ta'lim muassasasi, mahalla va oila o'rtasidagi aloqa sust bo'lsa, harakatlar takrorlanadi yoki umumiy maqsadga xizmat qilmaydi.

Resurs va malaka muammolari: ba'zi hududlarda tarbiyaviy ishlarga yetarli moddiy-texnik baza va malakali kadrlar yetishmaydi. Bu esa integratsiya imkoniyatlaridan to'liq foydalanishga to'sqinlik qiladi.

Shunday qilib, integratsiya – bu nafaqat hozirgi davr talabi, balki farzand tarbiyasining hayotiy ehtiyojidir. Uning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun barcha tomonlarning o'zaro ishonchi, doimiy aloqasi va mas'uliyatli yondashuvi zarur.

Xulosa

Yosh avlod tarbiyasi – bu jamiyatning ertangi taraqqiyoti va barqarorligining asosi bo'lib, u ko'p tomonlama yondashuvni talab qiladi. Farzand kamoloti yo'lida oila, mahalla va ta'lim muassasasining o'zaro hamkorligi uzviy tizim sifatida qaralishi lozim. Ushbu institutlarning integratsiyasi orqali tarbiyaviy ishlar yanada samarali, maqsadli va ta'sirchan bo'ladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, oila mehr va asosiy tarbiya manbai bo'lsa, mahalla ijtimoiy nazorat va qadriyatlar targ'ibotining markazi, ta'lim muassasasi esa ilmiy-intellektual rivojlanish maskani sifatida harakat qiladi. Ular o'zaro uyg'unlashgandagina barkamol avlodni shakllantirishga erishiladi. Bugungi dolzarb vazifa – bu institutlar o'rtasida samarali koordinatsiyani yo'lga qo'yish,

tarbiyaviy resurslarni birlashtirish, befarqlik va sustkashlikka barham berish, yoshlarning orzu-intilishlarini qo‘llab-quvvatlashdir. Faqat shunda biz ma’naviy yetuk, milliy g‘ururga ega, bilimli va vatanparvar yoshlarni voyaga yetkazishdek ulug‘ maqsadga erishamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomalari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021–2024 yy.
2. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun (yangi tahriri). – Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 2020-yil.
3. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
4. Islom Karimov nomidagi Respublika Ma’naviyat va ma’rifat markazi materiallari. – Toshkent, 2022.
5. Qodirova M., To‘raqulova S. Oilada bola tarbiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
6. Xoliqova N. Mahalla institutining ijtimoiy tarbiyadagi o‘rni. – Toshkent: Ijtimoiy fikr, 2021.
7. Raximova D. Ta’lim tizimida oila bilan hamkorlikning psixopedagogik asoslari. – Toshkent: Fan, 2020.
1. Matkarimov, J. S. (2024). PREZI SAYTIDA TAQDIMOT TAYYORLASHNING DASTLABKI TUSHUNCHALARIGA OID. *INTERNATIONAL SCIENCES, EDUCATION AND NEW LEARNING TECHNOLOGIES*, 1(12), 42-46.

2. Matkarimov, J. S. (2024). TA'LIM MASHG'ULOTLARIDA ZAMONAVIY KOMPYUTER DASTURLARINI QO 'LLASH.
3. Matkarimov, J. S. (2024). TA'LIM MASHG'ULOTLARIDA ZAMONAVIY AXBOROT KOMMUNIKASIYA TEXNOLOGIYALARI DASTURLARINI QO 'LLASH.
4. Kamildjanovich, M. B. (2021). BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHISINING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 1(5), 1-7.
5. Мамадалиев, Б. К. (2025). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ. *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS*, 71(1), 234-237.
6. Mamadaliyev, B. K. (2018). Significance of Creative Tasks in Preparing Creative-Perfect Students. *Eastern European Scientific Journal*, (2).
7. Bazarbaevich, M. K., & Kamildjanovich, M. B. (2021). Solving Problems Of Applications Of Collection Theory. *Academicia Globe*, 2(05), 138-142.
8. Kamildjanovich, M. B. (2025). AMALIY DASTURIY VOSITALAR YORDAMIDA TALABALARNING KREATIV QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH. *Global Science Review*, 2(1), 57-63. Адпи бтм Ибрагим, [24.04.2025 9:16]
9. Maratovich, A. I. (2025). O 'QUV JARAYONIDA GAMIFIKATSIYA ELEMENTLARIDAN FOYDALANISH VA TALABALARNING MOTIVATSIYASINI OSHIRISH. *Global Science Review*, 2(1), 75-81.
10. Maratovich, A. I. (2025). BOSHLANG 'ICH TA'LIM TALABALARINI TA'LIMIY GEYMIFIKATSIYA ELEMENTLARIDAN FOYDALANISH

KO 'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI. JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, 72(1), 144-146.

11. Maratovich, A. I. (2024). FORMATION OF STUDENTS OF PRIMARY EDUCATION IN THE BASICS OF THE MATHEMATICS COURSE, SKILLS AND ABILITIES NECESSARY FOR DEEPER ASSIMILATION OF THE MATHEMATICS COURSE. International journal of advanced research in education, technology and management, 3(2), 83-89.
12. Maratovich, A. I. (2024). THE IMPORTANCE OF MATHEMATICS IN THE FORMATION OF A WORLDVIEW AND ITS PLACE IN THE STUDY OF THE SURROUNDING BEING. Multidisciplinary and Multidimensional Journal, 3(2), 122-125.
13. Ахунджанов, И. М. (2025). ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ОБРАЗОВАНИИ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ. Global Science Review, 2(1), 87-91.